

УДК 008:[32.01:165.191]"2020/2024"

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-2-33>

Олесь ДОВГАНИК

аспірант кафедри культурології, Національний університет «Києво-Могилянська академія», вул. Г. Сковороди, 2, м. Київ, Україна, 04070

ORCID: 0000-0002-7429-2013

Бібліографічний опис статті: Довганик, О. (2025). Осмислення феномену міфу та міфотворення: загальна характеристика і аналітика наукових досліджень у період 2020-2024 років. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 238–247, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-2-33>

ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ МІФУ ТА МІФОТВОРЕННЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І АНАЛІТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПЕРІОД 2020-2024 РОКІВ

В статті здійснюється характеристика і аналітика наукових досліджень 2020-2024 років, які стосуються проблематики міфу. Розкриваються особливості осмислення архаїчних та сучасних міфів. З'ясовуються основні властивості модерного міфу та наслідки їх впливу на соціокультурний вимір. Демонструються центральні узагальнення та умовиводи, наявні у наукових розвідках опублікованих впродовж 2020-2024 років. Визначаються проблемні аспекти розуміння міфів, які потребують подальшого розвитку та вивчення у науковій думці.

Мета. З'ясувати ступінь розробленості проблематики міфу в наукових дослідженнях опублікованих впродовж 2020-2024 років.

Методологія дослідження. Досягнення окресленої мети передбачає використання таких методів та підходів: аналітичний; системний; хронологічний; структурно-функціональний. Вказаний методологічний інструментарій дослідження сприятиме з'ясуванню зв'язків між змістовними елементами та структурними компонентами досліджень, які стосуються тематики міфу.

Наукова новизна. В науковій розвідці здійснено багатогранний огляд та характеристику досліджень з тематики міфу опублікованих в період 2020-2024 років. У дослідженні вперше проведено комплексну аналітику наукових публікацій з проблематики міфу. Визначено контексти чи тематичні поля, які недостатньою мірою розроблені та потребують своєї актуалізації в майбутніх науково-академічних розвідках.

Висновки. У межах проведеного дослідження було виявлено міждисциплінарний характер наукових розвідок, які вивчають тематику міфу. З'ясовано, що проаналізовані дослідження мають синтетичний або гібридний теоретично-практичний характер, тобто спрямовані на вивчення основних теорій розуміння міфу та їх функціонування в соціокультурному вимірі. Розкрито, що до основних змістовних умовиводів представлених у аналізованих дослідженнях можна зарахувати такі: універсальність міфологічної або архетипної форм в різних народів та суспільств; важливість ритуалу в процесі формування міфологічної свідомості та розуміння соціокультурної реальності; розрізнення або протиставлення категорій «архаїчний» та «політичний» міфи. Встановлено, що альтернативне тлумачення політичних міфів та прояви архетипно-міфологічних образів у повномасштабній російсько-українській війні є недостатньою мірою опрацьовані в наукових дослідженнях.

Ключові слова: міф, культурні проблеми, архетип, політичний міф, міждисциплінарність, політична культура, культурні практики, соціокультурний простір.

Oles' DOVHANYK

Postgraduate student, Department of Cultural Studies, National University "Kyiv-Mohyla Academy", 2 H. Skovorody Str., Kyiv, Ukraine, 04070

ORCID: 0000-0002-7429-2013

To cite this article: Dovhanyk, O. (2025). Osmyslennia fenomenu mifu ta mifotvorennia: zahalna kharakterystyka i analityka naukovykh doslidzhen u period 2020-2024 rokiv [Understanding the phenomenon of myth and myth-making: general characterization and analysis of scientific research in the period 2020-2024]. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 238–247, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-2-33>

UNDERSTANDING THE PHENOMENON OF MYTH AND MYTH-MAKING: GENERAL CHARACTERIZATION AND ANALYSIS OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE PERIOD 2020-2024

The article characterizes and analyzes the scientific research of 2020-2024 related to the issues of myth. It reveals the peculiarities of understanding archaic and modern myths. The main properties of the modern myth and the consequences of their impact on the socio-cultural dimension are clarified. We demonstrate the central generalizations and conclusions available in scientific research published in 2020-2024. The problematic aspects of understanding myths that require further development and study in scientific thought are identified.

Purpose. To find out the degree of development of the myth issue in scientific research published during 2020-2024.

Research methodology. The achievement of this goal involves the use of the following methods and approaches: analytical; systematic; chronological; structural and functional. This methodological research toolkit will help to clarify the links between the content elements and structural components of research related to the topic of myth.

Scientific novelty. The study provides a multifaceted review and characterization of research on myth published in the period 2020-2024. The study is the first to conduct a comprehensive analysis of scientific publications on myth. The contexts or thematic fields that are insufficiently developed and need to be actualized in future scientific and academic research are identified.

Conclusions. The study has revealed the interdisciplinary nature of scientific research on myth. It has been found that the analyzed studies are synthetic or hybrid theoretical and practical in nature, i.e., aimed at studying the basic theories of understanding myth and their functioning in the socio-cultural dimension. It is revealed that the main substantive conclusions presented in the analyzed studies include the following: the universality of mythological or archetypal forms in different peoples and societies; the importance of ritual in the process of forming mythological consciousness and understanding of socio-cultural reality; distinguishing or opposing the categories of "archaic" and "political" myths. It is established that the alternative interpretation of political myths and the manifestations of archetypal and mythological images in the full-scale Russian-Ukrainian war are insufficiently studied in scientific research.

Key words: myth, cultural problems, archetype, political myth, interdisciplinarity, political culture, cultural practices, socio-cultural space.

Постановка проблеми. Впродовж історично-культурного поступу людства міфологічна свідомість та світогляд постають основними складовими розуміння реальності. У цьому контексті міф і його архетипи осмислюються як невід'ємні компоненти колективного несвідомого будь-якої спільноти, а їх вивчення має значну цінність для різних галузей знання. Міф забезпечує формування ціннісно-світоглядного виміру різноманітних спільнот або народів. Він сприяє взаємодії між індивідами у межах певної міфологічно сконструйованої реальності. Глобальність та всеосяжність міфу на різних соціокультурних етапах розвитку свідчить про актуальність його вивчення.

В сучасних міждисциплінарних дослідженнях, які стосуються проблематики міфу, не існує загально визнаної єдиної позиції стосовно розуміння та інтерпретації цього феномену. Зважаючи на це, вивчення міфу постає актуальним завданням для гуманітарних чи соціальних наук. Значна цінність дослідження зумовлена відсутністю розвідок в науково-академічній площині, які стосуються комплексного вивчення тематики міфу в період 2020-2024 років.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Тематика міфу поліаспектно та багатогранно

розроблена у різних галузях знання. В науковій праці «Дискурсивна міфологія: природа та функція міфу» (Zablotskyi, 2025, с. 27) автора В. Заблоцького відбувається визначення важливості знаку в процесі транслявання або поширення міфу в різних спільнотах. У зазначеній розвідці виокремлюються основні властивості міфу для сучасного суспільства. В дослідженні «Політичний міф й історична пам'ять» (Гула, 2024) автора Р. Гули здійснюється аналітика впливу політичних міфів на процеси функціонування та репрезентації історично-культурної пам'яті суспільства.

У науковій статті «Міфопоетика як культурний топос та культурологічний метод» (Демчук, 2017) авторки Р. Демчук акцент здійснюється на осмисленні феномену «міфопоетика» з методологічної і альтернативної перспективи пояснення міфу. Специфіка осмислення теоретичних та концептуальних фреймів міфу в історичній ретроспективі представлена у роботі «Особливості розуміння міфу в теоріях інтелектуалів кінця XIX – середини XX століття» (Довганик, 2024) авторства О. Довганика. У науково-академічній праці «Історичний міф та його модифікації» (Сараєва, 2024) авторки О. Сараєвої увага звертається на трансформацію міфів у історично-темпоральному континуумі.

Мета: визначити рівень дослідження тематики міфу в наукових розвідках здійснених у період 2020-2024 років. Зважаючи на мету дослідження, можна виокремити такі завдання: здійснити огляд та характеристику структурно-змістовних компонентів досліджень; визначити ключові напрямки вивчення проблематики міфу; з'ясувати тематичні поля, які недостатньо мірою досліджені та потребують актуалізації в наукових розвідках у перспективі.

Виклад основного матеріалу. Тематика міфу релевантно та багатогранно представлена в різних наукових галузях знання. Загальну характеристику і аналітику наукових досліджень присвячених вивченню міфів пропонуємо розпочати з огляду статті «Міфогенні чинники формування смислового простору культури та суспільства» (Лісеєнко & Соколова, 2021) авторства О. Лісеєнко та О. Соколової, у якій відбувається визначення соціального виміру спільноти на основі ціннісно-культурних компонентів. До останніх зараховують: традиції; аксіологію; стигми; міфи; символи; ритуали. Міф постає багатограним феноменом, оскільки стосується всієї множини соціокультурного виміру. Він забезпечує взаємозв'язки між людьми та соціальними групами у межах функціонування суспільства. Міф слугує каталізатором або імпульсом до певної діяльності суспільства (Лісеєнко & Соколова, 2021, с. 27).

Завдяки міфу відбувається поширення певних універсальних символів у межах спільноти, що забезпечує її консолідацію (Лісеєнко & Соколова, 2021, с. 28). Центральним джерелом поширення модерних міфів постають засоби масової комунікації. Вони забезпечують транслювання персональних міфів у соціокультурному вимірі. Цей тип міф є найпоширенішим в політичному просторі та стосується формування репутації діяча в суспільному сприйнятті. Вказаний тип міфів забезпечує натуралізацію фікції, що допомагає отримати бажану колективну реакцію на певну особу (Лісеєнко & Соколова, 2021, с. 30).

У наукових розвідках «Міф як світоглядна матриця» (Заблоцький, 2024) авторства В. Заблоцького та «Міф як спосіб означування» (Михайлюк & Вершина, 2022) авторства О. Михайлюка та В. Вершини відбувається лінгвістично-філософське вивчення та інтерпретація міфу. На думку вищевказаних

дослідників, соціальне існування міфу уможливлється за умови наявності мови та уяви в представників певної спільноти (Заблоцький, 2024, с. 34). На формальному рівні спостерігається універсальність міфу та його репрезентацій через архетипи у різних культурах. Міфологічна свідомість забезпечує колективну репрезентацію культурної спадщини спільноти. В процесі історичної еволюції відбувається синтезування або поєднання різних міфологій та їх обрядовості. Первинні міфи та обряди, які надавали їм вітальності, забезпечують відчуття колективної ідентичності й унікальності між індивідами у межах певної групи. Обрядовість сприяла практичній реалізації сюжету чи оповіді міфу (Заблоцький, 2024, с. 35).

Міфологія проникає в різні аспекти та претендує на вичерпне тлумачення світу (Заблоцький, 2024, с. 36). У цьому контексті людина постає інструментом реалізації ритуалу та одиницею відтворення чи виконання міфу. Однак, це не свідчить про повне безсилля індивіда та неможливість діяти за межами міфу. Кожна особа на різних етапах історичної ретроспективи наділяється рисою спонтанності, що дозволяє вийти за межі норми сформованої міфом, тобто діяти на основі унікальної людської волі (Заблоцький, 2024, с. 36-38).

Міф викликає інтерес у людини або спільноти через свою містичність, магічність, ідентифікацію з сакральним (Михайлюк & Вершина, 2022, с. 13-15). Реалізація міфу досягається на основі здійснення ритуалів та обрядів. Вони забезпечують переживання та сприйняття людиною навколишнього середовища. Міф постає аксіологічною та когнітивною матрицею, що репрезентує середовище перебування індивіда в певний історичний момент (Михайлюк & Вершина, 2022, с. 13-15).

В дослідженні «Міфи, обряди, ритуали – відтворення культурного творіння» (Бреславець & Вознюк, 2022) авторства Н. Бреславець та Л. Вознюк здійснюється теоретичне розкриття культурно-міфологічних особливостей притаманних певному етносу. На думку дослідників, міф конструється на основі іконічних знаків, які відображають образ певної речі чи предмету. Останній мімікрує об'єкт або постає його копією. Внутрішні змісти міфів транслюються людині завдяки символам. Вони являють собою багатограний спосіб означування

реальності та його предметів. Символ охоплює конотативні образи, які він позначає. Міф являє собою розповідь стосовно творення світу, діяльності героїв, природи або богів. Він являє собою символічну репрезентацію подій, які відбувалися в історичній ретроспективі (Бреславець & Вознюк, 2022).

У дослідженні «Протиставлення поняття “міф” і “політичний міф”: релігієзнавчо-філософський погляд» (Мельниченко, 2022) авторства А. Мельниченка відбувається дефініювання поняття «міф» у різних сферах знань. Основна увага в дослідженні приділена розкриттю різноманітних підходів до розуміння міфу. До прикладу, міф можна тлумачити як екстраполяцію наших інтенцій та преференцій у об'єкт. На противагу цьому, представники утилітарного розуміння міфу осмислюють його як елемент конструювання дійсності. В критичній теорії Франкфуртської школи міф сприяє ренатуралізації дійсності на основі видавання ідеології за природну істину або мову. Однією з проблем розуміння міфу постає відсутність його типологізації чи диференціації відповідно до певного історичного етапу (Мельниченко, 2022). На думку А. Мельниченка, первинні міфи функціонують в межах сучасного знання та соціокультурного виміру у вигляді реінтерпретованих знаково-символічних форм. Це призводить до дистанціювання від архаїчного розуміння міфів і їх трансформації відповідно до поточних ціннісно-світоглядних конфігурацій (Мельниченко, 2022).

У історичній ретроспективі міф набуває космогонічних характеристик. Він забезпечує вищість абсолютних законів над людиною (Мельниченко, 2022). На противагу цьому, сучасні міфи створюються індивідами і постають інструментом утвердження певного статусу-кво. В свою чергу, основна мета модерних міфів полягає у встановленні контролю та влади над іншими. Зважаючи на це, міфи в давнину виконували функцію тлумачення буття. Натомість, модерні політичні міфи забезпечують кратологічний вплив на сприйняття та уявлення суспільних груп. Вони (політичні міфи) характеризуються включеністю в темпорально-континуальний простір та існують лише в умовах, які вони створюють та підтримують. В свою чергу, архаїчний міф має універсальний характер, як наслідок він не залежить

від поточного соціокультурного виміру (Мельниченко, 2022).

В науковій розвідці «Соціально-політичний міф: міфотворення та міфотворчість у призмі сучасних комунікативних практик» (Кузьменко, 2021) авторства Г. Кузьменко відбувається визначення особливостей виникнення та поширення модерних міфів у постіндустріальному суспільстві. Дослідниця констатує, що в XX столітті відбувається детермінування міфу в розрізі антропоцентризму, як наслідок міфологічне постає результатом людської діяльності. Це призводить до створення та структурування міфу відповідно до інтересів елітарних груп з метою впливу на суспільство (Кузьменко, 2021, с. 76-77).

В суспільствах, які переживають соціокультурні кризи, актуалізується потреба в консолідації та солідаризації навколо символічно-героїчної ідеї чи постаті (Кузьменко, 2021, с. 80-82). Наслідком цього постає об'єднання осіб навколо лідера, який персоніфікується в суспільно-визнаному архетипі. Суспільно-легітимований суб'єкт повинен втілювати в колективному уявленні характеристики притаманні ідеалізованому первинному прообразу. До основних властивостей архетипу героя зараховують такі: перемога над ворогом; подолання всіх проблем; прогресивна трансформація поточної системи; стабілізація соціокультурного виміру (Кузьменко, 2021, с. 80-82).

У науковій статті «Політичні міфи в структурі політичного простору» (Шлемкевич та ін., 2023) авторства Т. Шлемкевич, А. Штельмашенко, В. Гоцуляк обґрунтовується, що сучасні міфи здебільшого створюються політичними агентами з метою отримання підтримки суспільства. Вони спрямовані на конструювання уявлення в суспільства стосовно реалізації їх бажань. Міф сприяє структуруванню соціокультурних процесів та визначає ціннісно-світоглядну конфігурацію соціальних груп (Шлемкевич та ін., 2023). Політичний міф створюється або конструюється на основі таких етапів: раціоналізація і аргументація; вписування в культурно-ціннісний вимір або архетипізація; вироблення ритуалів (Шлемкевич та ін., 2023).

Вищевказані етапи продукування міфу сприяють його утвердженню в соціокультурному просторі та свідомості суспільства (Шлемкевич та ін., 2023). Ритуал сприяє відчуттю спів-

причетності до чогось сакрального та переживанню кожним індивідом, який його здійснює, своєї божественності. Він сприяє дистанціюванню залучених осіб від репресивної повсякденності, після чого відбувається інтеграція в особливі кондиції, що надають відчуття причетності до унікальності. Сучасні політично-культурні ритуали забезпечують вироблення певного типу ідентичності між різними особами та визначають поведінку між ними. Міфи забезпечують редукування мислення та сприйняття соціокультурної дійсності на основі поширення стигм (Шлемкевич та ін., 2023).

В науковій роботі «До питання про сучасні міфи. Політичний міф як прикладна міфологія» (Омельченко, 2021) авторства В. Омельченка визначається специфіка функціонування та еволюції міфу в різних теоретичних вченнях. На думку вищевказаного дослідника, потрібно подолати передсуду стосовно розуміння міфу як чогось ілюзорного, фіктивного, редукованого. Міф являє собою дійсність, постаючи онтологічною категорією, яка наповнює реальність змістами. Він забезпечує процеси взаємодії, сприйняття та тлумачення соціокультурних процесів у навколишньому середовищі (Омельченко, 2021).

Відомий в науково-академічному середовищі дослідник міфів А. Цуладзе стверджує, що міфи диференціюються на такі два типи: технологічні й архаїчні (Омельченко, 2021, с. 47-49). Перші виникають у XX столітті та поширюються певними політичними силами. В свою чергу, другі мають історичну тяглість і передаються в межах певних спільнот. Основним транслятором політичних міфів постають масові медіа. Вони використовують гіперболізацію, драматизацію та сенсаційність задля нерелексивного поширення певних уявлень про соціокультурні події чи процеси. Основним джерелом споживання міфів постає стереотип. Він забезпечує некритичне та спрощене сприйняття або розуміння трансльованого міфу (Омельченко, 2021, с. 47-49).

У науковій розвідці «Міф та міфопоетика як тип людського сприйняття» (Гоцалюк, 2022) авторства А. Гоцалюк акцент здійснюється на визначенні особливостей міфопоетики та демонструється її взаємозв'язок з міфом. Міфопоетичний тип культурно-аксіологічного сприйняття забезпечує соціокультурну

динаміку. В цьому контексті звертаємо увагу, що ключовим елементом міфопоетики постає архетип. Прояв архетипів у міфах забезпечує конструювання та структурування реальності. Змісти міфу постають основним символічним джерелом творення мережі значень. Міф визначає специфіку взаємодії осіб між собою та детермінує стосунки людини з навколишнім світом. До функцій міфу зараховують: адаптивну; творчу; когнітивну; ідентифікаційну; координаційну (Гоцалюк, 2022, с. 16-17).

Міфологічна свідомість наявна у всіх людей, незалежно від їхнього статусу та можливостей. Вона проявляється у бажанні віднайдення власної есенціальної істини чи онтологічної сутності. Вказані екзистенційні пошуки уможливорюються через елементи міфологічного патерну, зокрема: образність; ірраціональність; чуттєвість (Гоцалюк, 2022, с. 17-19). Міф забезпечує людське розуміння всіх темпоральних модусів та узгоджує їх відповідно до поточного соціокультурного суспільного виміру. Основною його властивістю постає забезпечення гомогенності архетипів, символів та ритуалів, притаманних певній культурі в конкретний історичний період (Гоцалюк, 2022, с. 17-19).

У науковій статті «Міфологічний вимір культури в контексті метамодерного світогляду» (Шабанова, 2024) авторства Ю. Шабанової відбувається розрізнення традиційного та сучасного міфу. На думку дослідниці, класичний міф має космологічні характеристики та відображає архаїчну свідомість. На противагу цьому, модерний міф конструється у межах певної спільноти та її культурного виміру. Сучасному міфу притаманна нелінійність розвитку в порівнянні з первинним міфом. Метамодерне розуміння міфу здійснюється за межами часового виміру. Такий міф здійснює формування колективного несвідомого без активної участі людини, яка постає лише його об'єктивованим вмістилищем. У межах метамодерну відбувається продукування реальності на основі синтезу екстернального буття та інтернального світу особи (Шабанова, 2024).

В дослідженні «Особливість політичної міфології в українському суспільстві» (Ковалевська, 2024), авторства Т. Ковалевської демонструється розширення горизонту розуміння та інтерпретації міфу в другій половині XX століття. Це призводить до його розуміння

як соціально-політичного феномену. Внаслідок цього відбувається трансформація проблематики вивчення міфу. Акцент здійснюється на модерних міфах і особливостях виникнення або тлумачення міфу в різноманітних соціокультурних контекстах (Ковалевська, 2024).

У перші десятиліття XX століття тематикою міфу займалися представники соціологічних, історичних, культурологічних наук. Вони стверджували, що міф являє собою елемент колективного несвідомого певної спільноти наявної у історичній ретроспективі. На думку Дж. Кемпбелла, процеси секуляризації спільнот призводить до кризи теологічних ритуалів або символів. Це актуалізує потребу в альтернативних джерелах універсальної аксіології, тобто міфі (Ковалевська, 2024).

В наукових статтях «Політичний міф як спосіб інформаційного впливу на свідомість суспільства» (Косяк & Косяк, 2020) авторів Я. Косяк і С. Косяк та «Політичний міф та історична пам'ять» (Гула, 2024) автора Р. Гули відбувається вивчення міфу в розрізі феномену, який забезпечує функціонування комунікативної системи та впливає на репрезентацію політично-культурних процесів. Постіндустріальне суспільство і епоха постправди сприяли інкорпорації сучасних міфів у соціокультурний простір. Конструювання політичних міфів відбувається з урахуванням запитів, вподобань, очікувань населення. Це дає змогу отримати підтримку суспільства в реалізації певної ідеї або цілі. Міф постає медіумом між особою та соціальним виміром. Він сприяє формуванню в індивідів необхідної поведінки для влади і сприяє певному типу розуміння реальності (Гула, 2024).

Продуктування міфу передбачає поєднання таких складових: містичного з відчуттям його матеріальної наявності; використання архаїчних форм або елементів міфу задля його натуралізації; створення гедоністичної спрямованості міфу (Косяк & Косяк, 2020). Він функціонує на метафоричному рівні ніколи не буваючи повністю промовленим. Неповний рівень вербалізації міфу забезпечує його унікальність для кожного реципієнта. Це зумовлено можливістю останнього відчувати свою причетність до його створення і переживання власної неповторності. Важливою складовою міфу постає архетип, оскільки він втілює загальноприйняті

культурні образи притаманні колективному несвідомому певної спільноти на різних історичних етапах розвитку. Це допомагає розуміти особливості соціокультурного простору у межах яких функціонує певне суспільство. Ефективність політичного міфу залежить від використання архетипних образів у його змістовно-структурному наповненні (Косяк & Косяк, 2020).

В науковому дослідженні «Політична міфотворчість у соціальних комунікаціях» (Ороховська & Кошетар, 2024) авторства Л. Ороховської і У. Кошетар розкриваються особливості поширення псевдо або квазі-міфів через засоби масової комунікації. На думку дослідниць, міфи слугують невід'ємною складовою розуміння соціокультурної реальності. Вони використовуються в різних сферах знання, зокрема: політології; соціології; культурології; антропології. У вищевказаному дослідженні зазначається, що міф забезпечує відчуження від істини натуралізуючи певні образи та ідеї як невід'ємні для певної спільноти. Він реалізується на основі виконання певної культурної дієвості, яка може проявлятися в ритуалі, церемонії чи обряді. Останні забезпечують переживання міфу та відчуття співпричетності (Ороховська & Кошетар, 2024).

Одним з типів політичних міфологем постають ідентифікаційні міфи. Основне завдання останніх полягає в солідаризації та відчуття спільності різних осіб (Ороховська & Кошетар, 2024, 40-41). У таких міфах важливим постає модус минулого та його архетипіка. Іншим видом політичних міфів постають мобілізаційні. Цей тип міфів спрямований на об'єднання людей в боротьбі проти спільного ворога (Ороховська & Кошетар, 2024, 40-41).

У науковій роботі «“Комікократія” як культурно-політична реальність» (Демчук, 2020) авторства Р. Демчук, здійснюється аналітика медіаміфу та розкривається проблематика сміху в сучасному соціокультурному просторі на прикладі перемоги В. Зеленського на президентських виборах 2019 року. На думку дослідниці, обрання В. Зеленського президентом сприяло дистанціюванню від сенсів та змістів Революції Гідності. У період Майдану відбувається трансформація міфологічно-архетипного образу українців з позиції жертви в роль борців за свою свободу, права та незалежність. Однак,

утвердження влади В. Зеленського призводить до ускладнення відтворення міфу про воїнів-кіборгів у соціокультурних процесах (Демчук, 2020).

Розвиток постіндустріального суспільства та утвердження епохи постправди сприяли віртуалізації дійсності й ускладнили можливість раціонально або послідовно осмислювати інформацію (Демчук, 2020, с. 14-15). Зважаючи на це, відбувається зміна соціальної ролі індивіда, коли він з активного та рефлексивного суб'єкта перетворюється на об'єкт інформаційно-технологічного або міфологічного впливу. У цьому контексті відбувається конституювання медійних міфів (Демчук, 2020, с. 14-15). Вони являють собою псевдо-міфи, оскільки в них відбувається симуляція переживання певного соціокультурного досвіду. Особливість таких міфів полягає в їх конструюванні на основі випадковості. Засоби масової інформації використовують міфи у створенні своїх сюжетів та повідомлень задля звернення погляду або уваги споживача через міфологізацію останніх. В цьому контексті звертаємо увагу, що медійний міф є коротко-строковим та залежить від поточної актуальної події. Він не здатний розвиватися на основі внутрішньої структури та бути цілісним (Демчук, 2020, с. 16).

На думку дослідниці Р. Демчук, здобуття влади В. Зеленським зумовлено трансформацією ціннісно-світоглядних конструктів українського суспільства (Демчук, 2020, с. 17-18). Превалювання карнавальної свідомості та сміху дає змогу індивідам відчувати власну свободу та вийти за межі соціально-рольової ієрархії. У 2019 році в українському суспільстві відбувається легітимація глузувального сміху, який виникає в процесі нерозуміння або неможливості пояснити певні соціокультурні феномени. Висміювання постає одним з авторитарно-репресивних інструментів влади (Демчук, 2020, с. 18-19).

У статті «До питання політичної міфології як складової української політичної культури на сучасному етапі» (Андрусишин, 2023) авторства В. Андрусишина демонструється, що міфологічне мислення постає першим типом розуміння та орієнтації в соціальній реальності. Воно забезпечує можливість рефлексії стосовно власного соціокультурного простору

та ідентифікації. На думку В. Андрусишина, політичний міф може набувати характер квазі або псевдо-міфу, оскільки він може нівелювати або делегітимувати культурно-ціннісний вимір певного народу (Андрусишин, 2023, с. 88-89).

Ритуали або церемонії забезпечують артикуляцію політично-культурного досвіду через його символізацію та комеморацію (Андрусишин, 2023, с. 90-91). Ритуальні практики забезпечують транслювання культурних кодів. В свою чергу, соціокультурна перформативність спрямована на символізацію процесів та об'єктів наявних у реальності. Подолання міфу відбувається на основі таких двох стратегій: створення іншого міфу; позбавлення міфу його властивості до означування (Андрусишин, 2023, с. 90-91).

Аналітика вищевказаних наукових досліджень з проблематики міфу, опублікованих у період 2020-2024 років, здійснюється на основі розкриття таких аспектів або індикаторів: «сфера знань»; «тип дослідження»; «дискусійні аспекти». Перший критерій розкриває сфери знань, в яких здійснювалися наукові розвідки. Другий аспект стосується опису спрямованості дослідження на теоретичний або прикладний вимір. Останній індикатор дає змогу простежити інтелектуальні позиції, які використовували дослідники та окреслити шляхи їх доповнення та розширення у майбутніх наукових розвідках.

За індикатором «сфера знань» було з'ясовано, що представлені дослідження здійснювалися у таких галузях знань: соціологія; релігієзнавство; історія; культурологія; політологія; антропологія; лінгвістика. Критерій «тип дослідження» засвідчив, що в усіх проаналізованих дослідженнях наявний теоретично-концептуальний аспект розуміння або пояснення міфу. Однак, лише в декількох наукових напрацюваннях наявна практична спрямованість дослідження. Зважаючи на це, можна констатувати превалювання теоретичної розробленості проблематики міфу в наукових роботах і потребу в здійсненні практичних розвідок у перспективі.

Індикатор «дискусійні аспекти» продемонстрував, що у всіх дослідженнях можна виокремити такі змістовні моменти, які потребують додаткового вивчення та наукового обґрунтування: розуміння сучасного, технологічного,

політичного міфу не лише крізь призму негативного феномену, як чогось виключно репресивного; розширення горизонту розуміння міфу не обмежуючись його дистанціюванням або протиставленням науці; переосмислення джерела виникнення сучасних міфів не лише в розрізі політичних суб'єктів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, в цьому дослідженні, зважаючи на загальну характеристику наукових розвідок з проблематики міфу опублікованих в період 2020-2024 років, було концептуально з'ясовано, що архаїчний міф являє собою фундаментальну складову конструювання реальності, людського самопізнання або самоідентифікації. Продемонстровано, що ритуали, церемонії, обряди є невід'ємними практиками переживання та здійснення міфу. Визначено, що до основних функцій міфу належать такі: світоглядна; ідентифікаційна; соціальна; артикуляційна; аксіологічна; революційна; інтерпретаційна. Встановлено, що в процесі соціокультурної еволюції відбувається трансформація розуміння міфу та його детермінування соціально-політичним виміром. Розкрито, що кратологічне використання міфологічного світогляду продукує рена-

туралізацію реальності та сприяє об'єктивації ціннісно-світоглядного виміру суспільства.

В процесі аналітики наукових досліджень було розкрито, що проблематика міфу має міждисциплінарний характер та репрезентована у таких сферах знань: культурологія; історія; антропологія; релігієзнавство; політологія. З'ясовано, що в наукових дослідженнях, які стосуються тематики міфологічного, відбувається превалювання теоретичної складової над емпіричною. Визначено, що основним аспектом дослідження у більшості наукових розвідок постає концептуальне розуміння міфу та багатогранна характеристика сучасного або політичного міфу.

Проведене дослідження демонструє важливість вивчення таких проблематичних аспектів міфу: визначення та характеристика основних соціокультурних міфів, наявних в умовах повномасштабної російсько-української війни; дослідження функціонування медійних міфів та їх наслідків для українського суспільства у період незалежності; з'ясування особливостей впливу сучасних соціокультурних міфів в Україні на ціннісно-світоглядний вимір суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрусишин В. Й. До питання політичної міфології як складової української політичної культури на сучасному етапі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 1. С. 87–92.
2. Гоцалюк А. А. Міф та міфопоетика як тип людського сприйняття. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2022. № 41. С. 15–21. URL: <https://zbiryky.rshu.edu.ua/index.php/ucpmk/article/view/539/558>.
3. Гула Р. В. Політичний міф й історична пам'ять. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2024. Т. 1, № 52. С. 49–55. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/3354>.
4. Демчук Р. В. «Комікократія» як культурно-політична реальність. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2020. Vol. 3. Р. 13–20. URL: <https://doi.org/10.18523/2617-8907.2020.3.13-20> (date of access: 11.04.2025).
5. Демчук Р. В. Міфопоетика як культурний топос та культурологічний метод. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2017. Т. 3. С. 48–52. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4fa28dad-b1c0-4ecb-a3c8-cb185d7fd7fb7/content>.
6. Довганик О. Особливості розуміння міфу в теоріях інтелектуалів XIX – середини XX століття. *Культурологічна думка*. 2024. No. 26 (2'2024). Р. 41–52. URL: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-26-2024-2.41-52> (date of access: 11.04.2025).
7. Заблоцький В. Міф як світоглядна матриця. *Humanities Studies*. 2024. No. 21 (98). Р. 32–39. URL: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-21-98-04> (date of access: 11.04.2025).
8. Ковалевська Т. А. Особливості політичної міфології в українському суспільстві. *Політикус : Науковий журнал*. 2024. Т. 2. С. 106–112. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/19967>.
9. Косяк Я. О., Косяк С. М. Політичний міф як спосіб інформаційного впливу на свідомість суспільства. *Вісник гуманітарного наукового товариства: Наукові праці*. 2020. № 20. С. 36–42.
10. Кузьменко Г. О. Соціально-політичний міф: міфотворення та міфотворчість у призмі сучасних комунікативних практик. *Public Management*. 2021. Т. 26, № 1. С. 71–84. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1\(26\)-71-84](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1(26)-71-84) (дата звернення: 11.04.2025).

11. Мельниченко А. Протиставлення поняття "міф" і "політичний міф": релігієзнавчо-філософський погляд. *СОФІЯ. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. 2022. Vol. 20, no. 2. P. 41–44. URL: <https://doi.org/10.17721/sophia.2022.20.9> (date of access: 11.04.2025).
12. Михайлюк О., Вершина В. Міф як спосіб означування. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2022. Т. 14, № 2. С. 10–17. URL: <https://doi.org/10.15421/352216> (дата звернення: 11.04.2025).
13. Омельченко В. До питання про сучасні міфи. Політичний міф як прикладна міфологія. *Sophia. Human and Religious Studies Bulletin*. 2021. Vol. 17, no. 1. P. 44–50. URL: <https://doi.org/10.17721/sophia.2021.17.9> (date of access: 11.04.2025).
14. Ороховська Л., Кошетар У. Політична міфотворчість у соціальних комунікаціях. *Grani*. 2024. Т. 27, № 3. С. 37–43. URL: <https://doi.org/10.15421/172447> (дата звернення: 11.04.2025).
15. Сараєва О. В. Історичний міф та його модифікації. *XI Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика сучасної науки та освіти» м. Львів. Історичні науки*. 2024. С. 25–30. URL: <http://lviv-forum.inf.ua/save/2024/19-20.02/Збірник.pdf#page=26>.
16. Шабанова Ю. Міфологічний вимір культури в контексті метамодерного світогляду. *УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ (НАПРЯМ: Культурологія)*. 2024. Т. 48. С. 483–490. URL: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.828> (дата звернення: 11.04.2025).
17. Шлемкевич Т., Штельмашенко А., Гоцуляк В. Політичні міфи в структуризації політичного простору. *Scientific Journal "Regional Studies"*. 2023. No. 35. P. 42–46. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.35.6> (date of access: 11.04.2025).
18. Breslavets N. O., Vozniuk L. A. Myths, customs, rituals – reproduction of cultural creation. *Lviv Philological Journal*. 2022. No. 11. P. 27–34. URL: <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2022-11.4> (date of access: 11.04.2025).
19. Liseienko O. V., Sokolova O. V. Mythogenic factors of formation of the sensory space of culture and society. *Perspectives. Socio-Political Journal*. 2021. No. 3. P. 26–33. URL: <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.3.4> (date of access: 11.04.2025).
20. Zablotyskyi V. Discursive mythology: The nature and functions of myth. *Educational Discourse: Collection of Scientific Papers*. 2025. No. 51(10-12). P. 27–35. URL: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.51\(10-12\)-3](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.51(10-12)-3) (date of access: 11.04.2025).

REFERENCES:

1. Andrusyshyn, V. Y. (2023). Do pytannia politychnoi mifolohii yak skladovoi ukrainskoi politychnoi kultury na suchasnomu etapi [On the issue of political mythology as a component of Ukrainian political culture at the present stage]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, (1), 87–92 [in Ukrainian].
2. Hotsaliuk, A. A. (2022). Mif ta mifopoetyka yak typ liudskoho cpryiniattia [Myth and mythopoetics as a type of human perception]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*, (41), 15–21. <https://zbirnyky.rshu.edu.ua/index.php/ucpmk/article/view/539/558> [in Ukrainian].
3. Hula, R. V. (2024). Politychnyi mif y istorychna pamiat [Political myth and historical memory]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia*, 1(52), 49–55. <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/3354> [in Ukrainian].
4. Demchuk, R. V. (2017). Mifopoetyka yak kulturnyi topos ta kulturolohichniy metod [Mythopoetics as a cultural topos and cultural method.]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, 3, 48–52. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4fa28dad-b1c0-4ecb-a3c8-cb185d7fdfb7/content> [in Ukrainian].
5. Demchuk, R. V. (2020). «Komikokratiia» yak kulturno-politychna realnist [“Comicocracy” as a cultural and political reality]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Istoriia i teoriia kultury*, 3, 13–20. <https://doi.org/10.18523/2617-8907.2020.3.13-20> [in Ukrainian].
6. Dovhanyk, O. (2024). Osoblyvosti rozuminnia mifu v teoriakh intelektualiv XIX – seredyny XX stolittia [Peculiarities of understanding myth in the theories of intellectuals of the nineteenth -mid-twentieth centuries]. *Kulturolohichna dumka*, (26 (2'2024)), 41–52. <https://doi.org/10.37627/2311-9489-26-2024-2.41-52> [in Ukrainian].
7. Zablotyskyi, V. (2024). Mif yak svitohliadna matrytsia [Myth as a worldview matrix]. *Humanities Studies*, (21 (98)), 32–39. <https://doi.org/10.32782/hst-2024-21-98-04> [in Ukrainian].
8. Kovalevska, T. A. (2024). Osoblyvosti politychnoi mifolohii v ukrainskomu suspilstvi [Features of political mythology in Ukrainian society]. *Politykus : Naukovyi zhurnal*, 2, 106–112. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/dspace.pdpu.edu.ua/jsui/handle/123456789/19967> [in Ukrainian].
9. Kosiak, Ya. O., & Kosiak, S. M. (2020). Politychnyi mif yak sposib informatsiinoho vplyvu na svidomist suspilstva [Political myth as a way of informational influence on the consciousness of society]. *Visnyk humanitarnoho naukovohto tovarystva: Naukovi pratsi*, (20), 36–42 [in Ukrainian].

10. Kuzmenko, H. O. (2021). Sotsialno-politychnyi mif: mifotvorennia ta mifotvorchist u pryzmi suchasnykh komunikatyvnykh praktyk [Socio-Political Myth: mythmaking and creation in the prism of modern communication practices]. *Public Management*, 26(1), 71–84. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1\(26\)-71-84](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1(26)-71-84) [in Ukrainian].
11. Melnychenko, A. (2022). Protystavlennia poniattia "mif" i "politychnyi mif": relihiieznavcho-filosofskyi pohliad [Opposition of the concepts of “myth” and “political myth”: a religious and philosophical view]. *SOFIIa. Humanitarno-relihiieznavchyi visnyk*, 20(2), 41–44. <https://doi.org/10.17721/sophia.2022.20.9> [in Ukrainian].
12. Mykhailiuk, O., & Vershyna, V. (2022). Mif yak sposib oznachuvannia [Myth as a way of signification]. *Filosofia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, 14(2), 10–17. <https://doi.org/10.15421/352216> [in Ukrainian].
13. Omelchenko, V. (2021). Do pytannia pro suchasni mify. Politychnyi mif yak prykladna mifolohiia [To the question of modern myths. Political myth as applied mythology]. *Sophia. Human and Religious Studies Bulletin*, 17(1), 44–50. <https://doi.org/10.17721/sophia.2021.17.9> [in Ukrainian].
14. Orokhovska, L., & Koshetar, U. (2024). Politychna mifotvorchist u sotsialnykh komunikatsiakh [Political myth-making in social communications]. *Grani*, 27(3), 37–43. <https://doi.org/10.15421/172447> [in Ukrainian].
15. Saraieva, O. V. (2024). Istorychnyi mif ta yoho modyfikatsii [Historical myth and its modifications]. *XI Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Teoriia i praktyka suchasnoi nauky ta osvity» m.Lviv. Istorychni naukye*, 25–30. <http://lviv-forum.inf.ua/save/2024/19-20.02/Збірник.pdf#page=26> [in Ukrainian].
16. Shabanova, Yu. (2024). Mifolohichni vymir kultury v konteksti metamodernoho svitohliadu [Mythological dimension of culture in the context of metamodern worldview]. *UKRAINSKA KULTURA : MYNULE, SUCHASNE, ShLIaKhY ROZVYTKU (NAPRIaM: Kulturolohiia)*, 48, 483–490. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.828> [in Ukrainian].
17. Shlemkevych, T., Shtelmashenko, A., & Hotsuliak, V. (2023). Politychni mify v strukturatsii politychnoho prostoru [Political myths in the structuring of political space]. *Scientific Journal "Regional Studies"*, (35), 42–46. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.35.6> [in Ukrainian].
18. Breslavets, N. O., & Vozniuk, L. A. (2022). Myths, customs, rituals – reproduction of cultural creation. *Lviv Philological Journal*, (11), 27–34. <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2022-11.4>
19. Liseienko, O. V., & Sokolova, O. V. (2021). Mythogenic factors of formation of the sensory space of culture and society. *Perspectives. Socio-Political Journal*, (3), 26–33. <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.3.4>
20. Zablotskyi, V. (2025). Discursive mythology: The nature and functions of myth. *Educational Discourse: Collection of Scientific Papers*, (51(10-12)), 27–35. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.51\(10-12\)-3](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.51(10-12)-3)